

Rodina Ivety Kokyové se v období 1954–1958 usazovala ve východních Čechách a natrvalo zapustila kořeny v malém městečku Hořice v Podkrkonoší. Uvedená data pochází z výpovědi respondentky (jediné, která ještě pamatuje příchod do východních Čech) a z archiválií Státního oblastního archivu Zámorsk. Poslední příslušník rodiny, který by mohl podat výpověď jako přímý účastník migrace ze Slovenska do východních Čech, zemřel v roce 2018.

Dokument z Odboru pro vnitřní věci rady okresního národního výboru v Hořicích ze dne 4. 12. 1958 obsahuje zprávu ve věci přípravy celokrajského aktivu funkcionářů k převýchově „cikánského“ obyvatelstva, kde se uvádí, že pokud se jedná o usídlení „cikánského“ obyvatelstva v okrese, jedná se pouze o město Hořice, kde jsou „cikáni“ převážně zaměstnáni ve Vodohospodářském družstvu, kde mimochodem dvacet pět let pracoval i otec I. K.

Příchod do Čech

Dle výpovědi respondentky se v padesátých letech rodina I. K. přestěhovala z východního Slovenska, malé romské osady Vinčurni, z touhy po lepších ekonomických podmínkách. Podobně jako spoustu jiných Romů přistěhovalých do Čech v tomto období, kteří byli zasaženi nepříznivou životní situací po druhé světové válce (nedostatek pracovních příležitostí). Romové na Slovensku stále pociťovali ze strany majority chování, kterému museli čelit za období fašistického státu, tedy otevřenou diskriminaci a rasovou nenávist. Několik let perzekuce během existence fašistického Slovenského státu (1939–1945) zapříčinilo zprůtrhání tradičních socio-ekonomických vazeb a zhrubnutí přístupu k Romům ze strany majoritní společnosti na Slovensku (Slováků – gádžů), cituji respondentku:

„Proto jsme odešli ze Slovenska, protože Slováci byli tak hrubí, sprostý na „cigáni“, až to bolelo, když jsme přijeli do Čech, tak ty Češi byli inteligentní, přijímali nás, ale Slováci byli moc hrubí. Nadávali, když sis šla koupit chleba, tak sis nesměla dát na pult ruce. To bylo hned zle. Dřív nebyly samoobsluhy, vše se prodávalo přes pult. No...Vždyť to je dotedka na Slovensku s cigánama.“

Citace výstižně ilustruje rozdílný přístup majoritní společnosti na Slovensku a v Čechách. I přes tyto negativní vztahy respondentka uvádí a klade důraz na to, že se jednalo o dobrovolnou migraci a že je úřady nemusely nutit k usazení, že v Hořicích zůstali o své svobodné vůli. Na dotaz, jak je vnímali slovenští sousedé ve vsi, odpovídá respondentka: „Chodili k nám na návštěvu a mluvili s náma romsky, s náma vyrůstali. Byli k nám hodný. (A ty okolní Slováci?) Ty byli ve městě, ale co s náma bydleli na vesnici, tak nás znali, vycházeli jsme normálně.“

Majorita si vytvořila během desítek let s obyvateli romských osad dobré vztahy. Jak uvádí M. Hübschmannová, každý sedlák měl „svého cigána, každý cigán svého gádža“[1]. Vývoj situace po 2. světové válce se pro Romy celkově zhoršoval, a mnoho z nich proto začalo hledat už těsně po válce nový domov a obživu v českých zemích. Romské rodiny přicházely do nového prostředí, které se lišilo od slovenských osad. To jednoznačně znamenalo narušení přirozených vazeb, způsobu života a tradičních norem chování.[2]

Přidružené nerovné podmínky v získávání zaměstnání, vzdělání, bydlení či zdravotní péče zapříčinily, že na pracovní nabídky náborářů státních podniků, kteří je lákali do Čech a na Moravu (zejména do oblastí, které se potýkaly s vylidněním po odsunu německého obyvatelstva) na stabilní zaměstnání společně s příslibem získání plnohodnotného bydlení, spoustu Romů zareagovalo a do českých zemí se vydalo.

Respondentka popisuje odjezd otce za prací do Čech: "Náš táta nejdřív si našel práci. Tak jeli do Čech. No... takhle získal byt, přijel pro mámu."

Respondentka měla na mysli, že v Čechách byl jiný přístup k Romům na rozdíl od Slováků, byl i dostatek pracovních příležitostí. I v Hořicích probíhal stejný postup usazování jako u ostatních Romů. Nejdříve vycestoval muž za prací, něco si vydělal, zajistil bydlení a poté se přistěhoval zbytek rodiny.

Na dotaz, zda si respondentka pamatuje vyhlášení zákona o trvalém usídlení kočujících osob z 1958: "To bylo na Slovensku, s vozama, protože nejvíc se kočovalo na Slovensku. Tyhle olašský. Tak všechny odjížděli do Čech."

Zastávka ve vesnici Cerekvice nad Bystřicí (1954)

Když jste přicházeli do Čech, jaký to byl rok?

"Bylo mi osm roků, byl to padesátý čtvrtý rok. Poprvé jsme se nastěhovali do Cerekvic. Táta přijel do Čech a našel si tu práci. Získal byt, pak přijel pro mámu. Já jsem skončila teda školu a byla v Cerekvicích potom celá rodina. Tam byl děda, bába, jeho sestra, mého táty. Měli jsme velkej barák, tak jsme se tam nastěhovali všechny. Bydleli jsme tu asi dva roky."

Zastávka ve městě Hradec Králové (1955)

A co se potom stalo s tou vesnicí? Odkud jste se odstěhovali z Vinčurní?

"Máma tam měla dům s velkým pozemkem, tak to vykoupil národní výbor. Pak jsme se dostali z Cerekvic do Hradce a z Hradce do Hořic. V Hradci Králové jsme bydleli taky. Táta tam ukončil práci a přestěhovali jsme se do Hořic."

Konečné usídlení ve městě Hořice (1955)

Koupili jste si byt nebo jste dostali přidělený?

"Dostali jsme od Národního výboru byty. Babička prodala dům na Slovensku a pak koupila dům v Čechách. Bratři dostali byty přidělený od Národního výboru a potom si koupili svoje domy. Já s manželem jsme koupili dům taky."

Rodina se natrvalo usídlila v Hořicích v roce 1958, pokládám za zajímavé zmínit se o tom, že respondentka se po 61 letech nastěhovala zpět do vesnice Cerekvice nad Bystřicí, kde byla jejich první

zastávka z východního Slovenska.

[1] Hübschmannová, Šaj pes dovakeras, 2002, s. 36

[2] Pavelčíková, Romové v českých zemích, 2004, s. 20